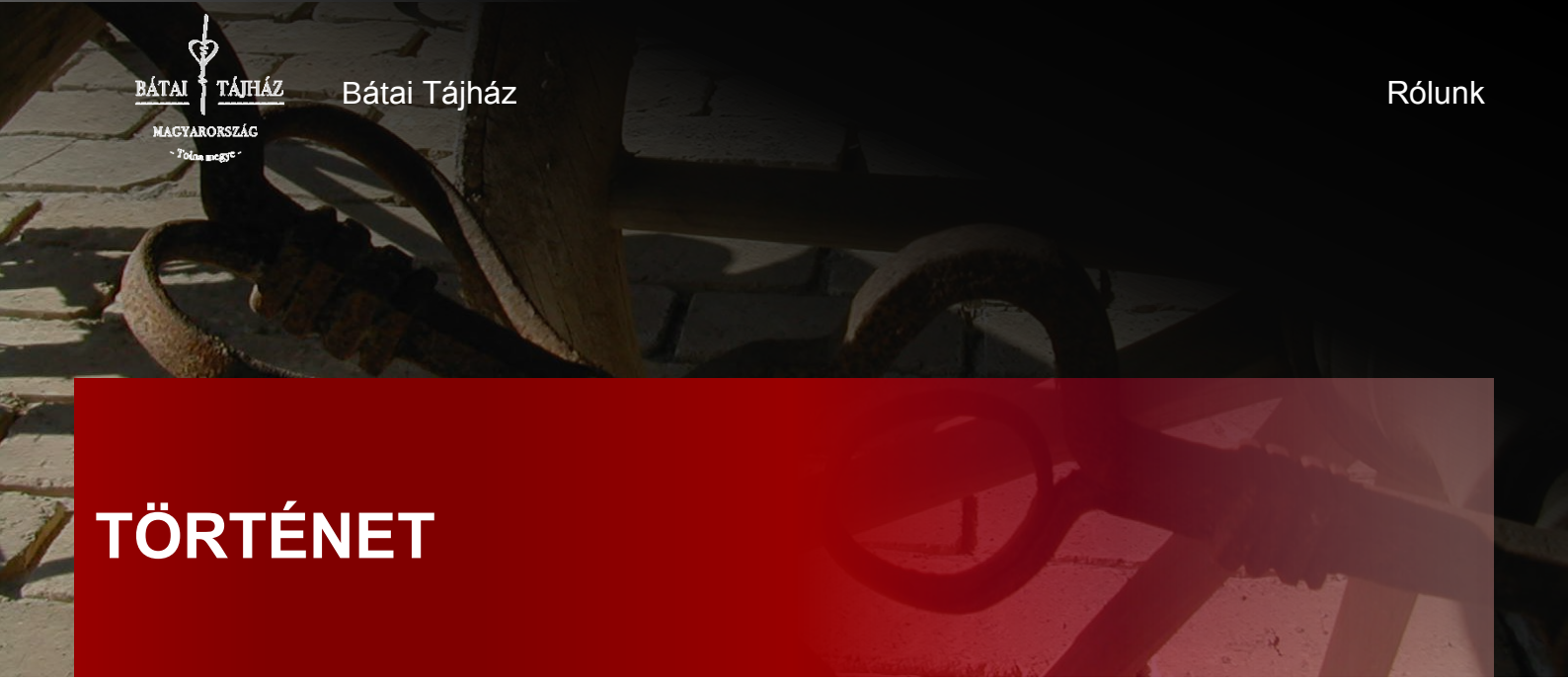

TÖRTÉNET

"Ahhoz, hogy el tudjuk helyezni magunkat a világmindenség óriási körforgásában - ebben az időtlen, végtelen folyamatban - ismernünk kell múltunkat, személyes gyökereinket, valamint történelmünket is. Ismernünk kell ősi mítoszainkat, művészetünket, a népművészet motívumkincsét, mely kristálytiszta jelrendszerrel jeleníti meg az adott népcsoport mindenkori életérzéseit. Csak úgy tudjuk megtalálni helyünket, ha a természet törvényeinek tisztelete mellett tiszteljük őseinket, hagyományainkat, pontosan ismerjük identitásunkat, és ennek tudatában éljük modern életünket, illetve adjuk tovább mindezt utódainknak." Kubinyi Anna textilművész

▪

Báta lakói mindig híven ápolták hagyományaikat, néptánc-csoportjai szinte az egész országot bejárták népszerűsítve a bátai dalokat, táncokat, népviseletet. Dér Józsefné Stigler Treszka a Népművészet Mestere élesztette újjá - a Sárközben csak a bátai katolikusok körében szokásos - viaszos tojásírást valamint az általa összegyűjtött szőttes minták jelentősen gyarapították a sárközi mintakincset. A tárgyi anyag összegyűjtése és bemutatása azonban sokáig váratott magára. A község vezetése az 1980-as évek végén felismerve a település hagyományainak, sajátos népi kultúrája megőrzésének fontosságát az Általános Művelődési Központon belül megalapította a tájházat. A tájház 1990-től a Bátai Általános Művelődési Központ fenntartásában, az iskola igazgatójának irányítása alatt működött, majd a művelődési központ átalakítása után, 2012-től önkormányzati intézményegységként polgármesteri irányítás alá került. A tájház először 1994-ben, majd az áthelyezését követően 2004. május 5-én kapott végleges múzeumi működési engedélyt Bátai Tájház elnevezéssel. A tájház múzeumi működési engedélyének megújítására 2012-ben került sor a fenntartó megváltozása miatt.

A kiállítóhely létrehozásának szorgalmazója *Kiss G. Lászlóné B.Tóth Erzsébet* nyugdíjas vezető óvónő volt, aki az iskola helytörténeti szakkörös tanulói valamint a nyugdíjas klub bevonásával

kezdte el a gyűjtő munkát. A helytörténeti- szakkör vezetője 1990 novemberében véglegesen nyugdíjba vonult. Azóta *Balogh Imréné Jánosi Erzsébet* viseli a gondját a gyűjteménynek.

A megnyitó ünnepségre a *X. Duna Menti Folklór Fesztivál és a XIII. Sárközi Lakodalom rendezvényei* keretében 1990. július 8-án került sor. A tájház megnyitásakor a gyűjtemény 511 tárgyból állt. Az összegyűlt anyagot először a jelenlegi Halászház épületében, Báta, Óvoda utca 6. szám alatt, állították ki. A ház építésének ideje nem ismert, a 20. század elején készülhetett, vert falú, döngölt földpadlós, utcára merőleges gerincű, nyeregtetős, hódfarkú cseréppel fedett épület. Az első kiállítás berendezése, amely a szegény parasztok, napszámosok életmódját kívánta bemutatni, a Wosinsky Mór Megyei Múzeum munkatársai szakmai segítségével történt. A tájház utcára néző első szobája enteriőrként volt berendezve. A másik helyiségben a falak mellett felállított padokon helyezték el az enteriőrbe nem illő tárgyakat. A mezőgazdasági szerszámokat és a halászati eszközöket a ház mellé épített nyitott színben állították ki. Az épület felújítása 1991-ben folytatódott. A lakóház egy szobával bővült, amelyben eredeti technikával elkészült a búbos kemence. A lakóháztól külön álló kis ház helyreállítására 1994-ben került sor. 1997-ben a régi istálló helyére egy kamra épült a halászati eszközöknek. Az önkormányzat jelentős anyagi és munkaerő ráfordítása ellenére sem sikerült elérni, hogy az immár 900-ra gyarapodott gyűjteménynek megfelelő környezete legyen. Megfogalmazódott a gondolat, hogy a halászatból illetve a paraszti gazdálkodásból élők életmódját külön-külön, megfelelő környezetben kellene bemutatni, valamint a gazdag hagyománykincs tovább adására is lehetőséget kellene teremteni.

Az önkormányzat 2001-ben vásárolta meg Sümegi Istvántól a Báta, Fő utca 86. szám alatt található, a településre jellemző építészeti-értékeket őrző lakóházat és a hozzá tartozó portát, melyen a paraszti gazdálkodáshoz tartozó gazdasági épületek is hiánytalanul megvoltak. Az FVM Dél-Dunántúli Területi Főépítészeti Iroda jóváhagyásával készült rekonstrukciós terv alapján eredeti formájában állították helyre az épületegyüttest. Kialakítottak egy kézműves műhelyt, amely helyet ad az állandó hímes tojás kiállításnak is.

A tájházat az 53/2011. (VIII. 25.) NEFMI rendelet műemlékké nyilvánította. A védetté nyilvánítás céljául az 1887-ben épült népi lakóépület és melléképületei (magtár, pajta, istálló, présház, kocsiszín és góré) építészeti értékeinek, valamint a bennük megőrzött eredeti berendezések megőrzését jelölte meg. A műemléki védettség és a múzeumi működési engedély kritériumainak való megfelelés alapján a Magyarországi Tájház Hálózat tagjaként a világörökségi várományosi javaslatba bekerült a Bátai Tájház is.

A Bátai Tájházban, 2002-ben nyílt meg a módos paraszt család életmódját bemutató állandó kiállítás. A kiállítás felújítására 2010-ben került sor, amikor a *Felemelő század - Nemzeti romantika és polgári felemelkedés a XIX. századi Magyarországon, A paraszti polgárosodás tárgyi világa és a nemzeti*

jelképek című témák, különböző tájházi helyszíneken történő megvalósítására meghirdetett pályázatban, a Szabadtéri Néprajzi Múzeum, mint a pályázat koordinátora, a Bátai Tájházat is partnerének választotta. *A táj átalakulása és a gazdálkodás változásai a 19. században a Sárközben, Bátán* címet kapta a kiállítás. A kiállítás készítésekor nem egy újabb sárközi ház berendezése volt a cél, hanem a Sárközön belül szigetet alkotó katolikus népesség, eddig még kevéssé ismert életmódját bemutató néprajzi kiállítás létrehozása, amelyből azonban nem hiányozhatnak a kisebb lélekszámú református lakosság tárgyi emlékei sem. A kiállítás térbeli és időbeli keretét az épületegyüttes szabta meg, amely a falu fölszögi részén, a Fő utcán helyezkedik el. A 19. század végén, a Duna szabályozását követően jómódúvá vált katolikus paraszt családok építettek itt házakat. A lakóépület külső megjelenése, a korszerűbb építőanyagok, a díszítmények, a lakóhelyiségek számának a növekedése, a tisztaszoba létesítése jól mutatták a polgárosulási törekvéseket.
A Bátai Tájház és a Halászház együttes tárgyállománya jelenleg meghaladja a 4000 darabot. Az összegyűlt tárgyak lehetővé tették az összes kiállító helyiségben enteriőr berendezését. Nehézséget okozott, hogy a kiállítási anyag nem egyetlen családtól származott, hanem több mint száz család járult hozzá több, kevesebb tárggyal a gyűjteményhez. A tárgyak nagy száma gondos válogatás után lehetővé tette öt egymást követő generáció bútorai, lakástextíliái, viselete, edényei bemutatását a kiállításban, mintegy reprezentálva az 1880-as évektől a második világháborúig egy vagyonos paraszt család életmódjának a változásait. Kritikaként fogalmazódhat meg, hogy a kiállítás a módos parasztságra helyezi a hangsúlyt. A faluban az ő életrendjük volt a mértékadó, vágyott elérendő cél más társadalmi rétegek számára is. Ez nem jelenti azt, hogy a kiállítás kizárólagosan róluk szól. A bemutatott használati tárgyakon keresztül a falusi társadalom minden rétege képviselteti magát vagyoni helyzettől, felekezeti hovatartozásától függetlenül. Kosárfonók, teknővájók, székkötők, kovács, bognár, takácsmesterek által készített tárgyakat használtak a paraszti gazdaságban is. A kiállítást Balogh Imréné és Jánosi Jánosné készítette.

A régi tájház épülete 2004-tõl a Duna szabályozása előtti időben az egyik megélhetési forrást biztosító halászat eszközeit, a halászó ember életmódját bemutató állandó kiállítás helyszíne lett. A Halászház állandó kiállítása: *Ősi mesterség a halászat Bátán,* Balogh Imre és Németh József együttműködésének az eredményeként jött létre Ivánka Mária szakdolgozatának szövegével. A kiállítás felújítására 2017-ben került sor.

Az állandó hímes tojás kiállítás 2005. évben nyílt meg. *A sárközi hímes tojás bölcsője Báta* című kiállítás készítője Dr. Lehel Péterné tojásfestő, a népművészet ifjú mestere volt. A kiállított tojások az ő tulajdonában vannak.

A kiállítások létrehozásakor az volt a szándék, hogy a Halászház és a Tájház kiállításain végig követhető legyen a táj átalakulása következtében a gazdálkodásban végbement változás, és annak

hatása az itt élő emberek életére. A tárgyakhoz feliratokat szándékosan nem helyeztünk el. Azt kívántuk elérni, hogy látogatóban olyan érzés alakuljon ki, mintha valójában egy paraszt család portájára látogatna el.
A kiállítás célja nem csak a külsőségek, a látnivaló bemutatása, hanem egy-egy tárgy kapcsán elbeszélt történettel a paraszti gondolkodásmód, a szokások, hiedelmek megismertetése. A tárgyakon keresztül a tárgyakat alkotó és használó ember bemutatása, a népi kultúra megismertetése, megszerettetése és átörökítése a jövő nemzedékre.

A Nemzeti Kulturális Örökség Minisztériuma által meghirdetett - *Múzeum pártoló önkormányzat – 2003* pályázaton II. díjjal ismerték el az önkormányzat tevékenységét.
A tájház alapító tagja a 2002-ben megalakult Magyarországi Tájházak Szövetségének. A Bátai Tájház 2005-ben a Magyarországi Tájházak Szövetsége pályázatán elnyerte az *Év tájháza 2005* címet. Az *Év Múzeuma 2007* pályázaton a helyi közösség kulturális öröksége megőrzésével és bemutatásával elnyerte az Oktatási és Kulturális Minisztérium Múzeumi Osztálya különdíját. A Pulszky Társaság – Magyar Múzeumi Egyesület, a Nemzeti Kulturális Alap, az ICOM Magyar Nemzeti Bizottsága által meghirdetett *Év Múzeuma 2010* pályázaton második alkalommal részesült díjazásban. A néphagyományok átörökítéséért, megismertetéséért, népszerűsítéséért végzett kiemelkedő szakmai tevékenység, a helyi közösség életében betöltött szerep elismeréseként elnyerte a Magyar Nemzeti Múzeum különdíját.